

KÆBELEDDET

SPILLER EN HOVEDROLLE

KÆBELEDDET

Er det lille led der sidder på hver side af kraniet, det åbner og lukker munden, når hesten spiser, og bevæger sig i tre planer, når den tygger, det har en biomekanisk sammenhæng med 1.-3. nakkeled. Inde i underkæben hænger tungebenet i en knogleslynge, som hæfter i et lille led på hver side af tindingeknoglen. Når en hest skal åbne munden, bruger den musklerne i nakken fra kraniet til første og anden nakkehvirvel til at løfte overkæben (kraniet) opad. Den bruger musklerne omkring kæben, tungebenet og helt ned gennem halsen til skulderen, når den trækker underkæben nedad. Og sidder tungebenet skævt, kan det være fordi kraniet og tindingeknoglen sidder skævt.

Det seneste årti er der kommet øget fokus på hestens kæbeled, fordi man har opdaget, at problemer med dette led kan have indflydelse på hestens fordøjelse og bevægelsesmønster

TEKST: DYRLÆGE METTE AARUP OG OSTEOPAT OG FYSIOTERAPEUT SIDSEL SOMMER
FOTO: PRIVAT

Det sidste årti er der kommet mere og mere fokus på hestens kæbeled, men på trods af vigtigheden af funktionen er der meget lidt forskning i, hvordan problemer i dette led har indflydelse på hestens helbred. Problemer i kæbeledet kan vise sig som besvær med at tygge, vægttab, headshaking, hovedskyhed og problemer med biddet.

TMJ (temporo-mandibular-joint) hedder kæbeledet i fagsprog. Der er et på hver side af kraniet. Den ene knogle er den store underkæbe som hedder mandibula (1). Den danner led med kranieknoglen og temporale (10) – også kaldet tindingeknoglen. Dette store led er et meget kompliceret led rent biomekanisk, da det har en dobbelt bevægelse. Det både åbner, lukker og ruller samtidigt. Så hvis bevægelsen ikke fungerer korrekt, tygger hesten dårligere i den ene side, og det kan bl.a. få indflydelse på slitagen af tænderne og kranieknoglernes position, da det er store kræfter der påvirker kraniet under en tygning.

Hvis der ikke er balance i kæbeledet, kan det få indvirkning på hestens bevægelsesmønster. Og omvendt kan ubalanceret et sted i kroppen forplante sig helt frem til kæbeledet. Fordi underkæben er en meget tung knogle, og hesten går med hovedet hængende i modsætning til os, som står oprejst, får det en indflydelse på resten af kroppen, hvis kæbeknoglen ikke bevæger sig normalt. Kæben svinger med i bevægelse, når hesten går fremad. Gør den ikke det pga. låsning i den ene side, så får det en indvirkning på hele den side, hvor kæben er låst.

Da tindingeknoglen, skulderbladet og bækkknoglen arbejder sammen, kan man ikke adskille disse strukturer, så hvis hesten har et skævt bækket, må man altid undersøge kraniet for at finde ud af, om det evt. kan stamme derfra.

Det kan være en gråzone at finde ud af, om det er dyrlægen,

tandlægen eller osteopaten, som skal tilkaldes for at løse problemet, men oftest er den bedste løsning at involvere alle tre faggrupper.

Fordøjelsen starter i munden

Flere dyrlæger, hestetandlæger og osteopater, og deriblandt denne artikels forfattere, har været på kursus i hestens kæbeled med den meget anerkendte hollandske hesteosteopat Janek Vluggen, stifter af Vluggen Institutet i Tyskland.

Kurset blev afviklet over tre dage med både teori og praktik hos hesteosteopat Gitte Søby. Janek Vluggen understregede, at kæbeledet hænger sammen med for- og bagparten og fordøjelsessystemet. Hos heste starter fordøjelsen i munden, fordi hestens spyttproduktion er første led i hele fordøjelsesprocessen. Tygger hesten ikke maden ordentligt kan det starte et mavesår, som kan forskubbe hele den meget fine biokemiske proces der hedder fordøjelsen, og ende med skjoldbruskkirtelproblemer, hormonelle forstyrrelser og adfærdsproblemer.

Hele det system, der bliver sat i gang af at tygge maden, udskiller en masse enzymer, der skal nedbryde maden i mavesækken for at sende det videre ned i tyndtarmen, hvor det starter en ny proces, som er afhængig af de stoffer, der er blevet udskilt længere oppe i systemet. Kan hesten ikke tygge og finde sin mad i munden, falder hele fordøjelsesprogrammet fra hinanden.

Så tandproblemer eller problemer i hestens kæbeled kan have vidtrækkende konsekvenser for hestens helbred.

Kæbeledet og tænderne

Problemer i tandsættet kan forplante sig via kæbeledet langt ned i kroppen, og omvendt kan en skævhed i bækket/krop give

Tandproblemer eller problemer i hestens kæbeled kan have **vidtrækkende konsekvenser** for hestens helbred

ubalance i kæbeledet og deraf følgende dårlig tyggebevægelse og uhensigtsmæssigt slid af tænderne.

– Sommetider finder jeg asymmetri og ubalance i munden, eller jeg studser over hestens generelle kropsholdning. I de tilfælde vurderer jeg, om der er brug for flere hænder og fagligheder. Det sker også, at jeg bliver tilkaldt, fordi en kropsbehandler mener, at der er problemer i munden. Samarbejdet er under alle omstændigheder oplagt, og man kan populært sige, at vi mødes i kæbeledet!, udtaler dyrlæge Mette Aarup.

Stramt kæbeled – små justeringer

– Som eksempel blev jeg kaldt ud til en hest med en roteret kranieknogle og et spændt kæbeled i venstre side. Ejeren havde længe haft problemer på venstre volte, og Sidsel Sommer bad mig komme ud og tjekke tænderne, fortæller Mette Aarup.

Sidsel Sommer fortæller, at hesten var begyndt at slå fra i ridningen på venstre volte. Den ville ikke bøje sig, men stivede sig i volter og vendinger. Hun fandt en roteret kranieknogle og en spændt kæbe på den ene side, og fik rettet 80% af det ved manipulation, men anbefalede at tænderne blev undersøgt.

– Tænderne var umiddelbart meget fine og velpassede, men der var to små forhøjninger, som sad asymmetrisk i hhv. højre/venstre side. Jeg lavede nogle små, blide justeringer med raspen og tjekkede alle tænder og tandkød grundigt med spejl og sonde. Det var en sund mund, men dog var ganen en anelse stejle i venstre side. Da hesten var bedøvet og havde mundspærre på, kunne Sidsel direkte behandle ganen og rækken af tænder i den side, hvor hesten var spændt.

– Den har så ikke tygget rigtigt i den side, hvilket giver en ubalance i hele bidfunktionen, som forplanter sig op igennem systemet fra kæbeled til strube til vejtrækning til forpart,

og den stiver sig til samme side, forklarer Sidsel. Hesten går herefter uproblematisk, og har ingen stivheder mere. Dette er et typisk eksempel på et vellykket samarbejde imellem tandlæge og osteopat.

Hestens tænder er levende og fintfølede

Traditionelt behandles hestetænder som et dødt materiale, vi kan raspe, slibe og forme efter forgodtbefindende. Men tænder er ekstremt følsomme, og behandlingsmetoderne bliver hele tiden forfinede i takt med, at fagfolk over hele verden bliver mere bevidste om tændernes opbygning og funktion.

Hesten har 24 stærke kindtænder, og hver af dem bliver holdt fast i kæbeknoglen af et ligament, eller en sene. Tandens lang hos den unge hest, og med tiden, når tanden slides i munden, bliver der presset lidt mere tand frem, og til sidst falder tænderne ud. Man kan beskrive hver tand som en læbestift, der presser lidt mere af stiften frem, når den slides – og til sidst er der ikke mere læbestift tilbage. Hvis vi ukritisk rasper af hestens tænder 1-2 gange om året slides tænderne hurtigere op.

Tænderne er opbygget af emalje, dentin og cement. Inde i tanden er der pulpa, som består af nerver og blodkar. Emalje er et hårdt, dødt væv, der godt kan tåle at blive raspet, mens dentin er et levende og følsomt væv, som kan føle varme, kulde og smerte, fordi det er fyldt med små væskefyldte kanaler, der har forbindelse til nerven i pulpa.

Svenske heste må gerne have tandspidser

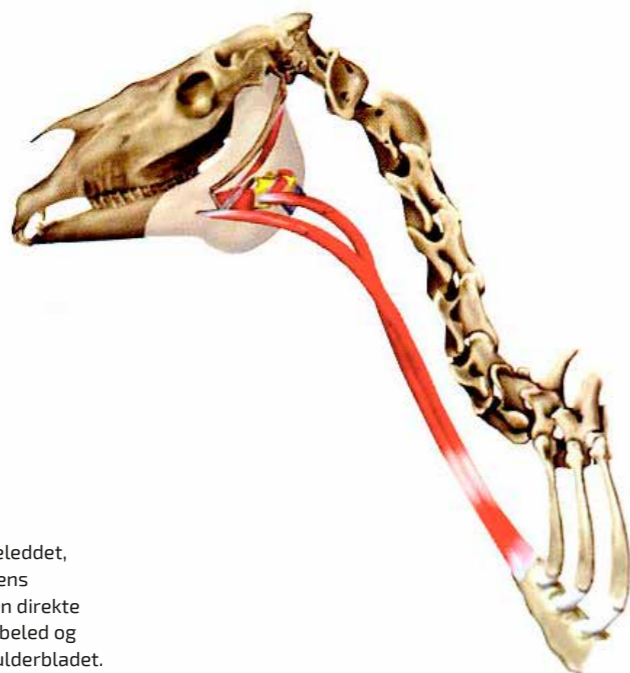
I Norge, Sverige og Finland breder "den svenske model" sig hastigt. En humantandlæge ved navn Torbjörn Lundström har viet sit liv til behandling af dyretænder. Han har etableret et tæt samarbejde med den svenske veterinæruddannelse, hvor

1. Dyrlæge Mette Aarup og osteopat og fysioterapeut Sidsel Sommer (tv.) samarbejder ofte, når hesten har problemer med kæbeledet.

2. Sidsel Sommer arbejder her med en hest, som var begyndt at slå fra i ridningen på venstre volte. Den ville ikke bøje sig, men stivede sig i volter og vendinger. Hun fandt en roteret kranieknogle og en spændt kæbe på den ene side.

3. Dyrlæge Mette Aarup fandt at tænderne umiddelbart var meget fine og velpassede, men der var to små forhøjninger, som sad asymmetrisk i hhv. højre/venstre side. – Den har så ikke tygget rigtigt i den side, hvilket giver en ubalance i hele bidfunktionen, som forplanter sig op igennem systemet fra kæbeled til strube til vejtrækning til forpart, og den stiver sig til samme side.

Hvis der ikke er balance i kæbeledet, kan det få indvirkning på hestens bevægelsesmønster, fordi der er en direkte sammenhæng fra hestens kæbeled og tungen til brystbenet og skulderbladet.

han underviser på hesteodontolog-uddannelsen. I den svenske model for hestetandpleje er det grundlæggende princip at behandle og bevare tænder. Det betyder ikke noget, hvordan tænderne og tandrækkerne ser ud, de skal blot virke, så hesten har tyggeflade og skarphed til at kunne skære og male hø og grovfoder. Tandspidser, som ikke generer, skal have lov at blive siddende, fordi de er en vigtig del af hestes mulighed for at "klippe" hø. Uden tandspidser er hesten tvunget til at "male" sit hø, og det er hårdt arbejde for kæbeledene.

Mange svenske dyrlæger, og en hel del norske og finske, er på vej gennem uddannelsen til odontologer, altså hestetandlæger. – Jeg har valgt at gå samme vej og har fuldført to ud af tre moduler. Det tager ca. tre år, og vi lærer at anvende små præcisionsinstrumenter til behandling af enkelttænder. Den svenske model vender de traditionelle tandraspe og alle de elektriske raspeinstrumenter ryggen, fordi de er upræcise og rammer flere tænder ad gangen. Svenskerne bruger små instrumenter og behandler en tand ad gangen. Tænder med karies bliver behandlet tidligt, for at afhjælpe tandsmerter, og den hullede tand kan bevares med en fyldning, så tandrækken forbliver ubrudt og tyggefunktionen ikke forstyrres. Tandspidser, som ikke laver sår, får lov at blive siddende. Enkelte spidser slibes ned, hvis tandlægen mener, at den generer patienten, forklarer Mette.

Tandrasp eller mundhuleundersøgelse?

Som hesteejer skal man vide, at der er forskel på at bestille en hurtig tandraspning eller en fuld mundhuleundersøgelse med relevant behandling. – Jeg mener ikke, at det er en naturlov, at alle heste rutinemæssigt skal have raspet et lag af

deres tænder hvert år. Jeg mener derimod, at det er vigtigt hvert år at tjekke tænderne og følge med i, hvordan de udvikler sig. Kommer der mellemrum, hvor foder kan pakke sig, så opstår der ofte smertefuld betændelse i tankødet, paradontose, som skal behandles. Tænder kan blive angrebet af karies og blive løse, og endelig vil slimhinderne i munden (kinder, tankød, tunge) kunne afsløre mange problemer og funktionsforstyrrelser.

Raspning af spidser er blot en af mange behandlinger, en dyrlæge vil kunne foretage. Som ejer vil du opleve prisforskelle på tandbehandling, som oftest skyldes, at ydelser, tidsforbrug og instrumenter er forskellige.

Et kig i krystalkuglen

Hestetandpleje er et fagområde i rivende udvikling, og det kan være forvirrende for en hesteejer med forskellige forklaringer og metoder. Men i sidste ende kommer det vores heste til gode, at der arbejdes så intensivt med at blive bedre til at forstå og hjælpe hestene, når tænderne gør ondt.

Som konsekvens af de problemer der er beskrevet i denne artikel, har Mette og Sidsel etableret et samarbejde, hvor de i nogle tilfælde kommer ud samtidigt, så Sidsel kan rette hesten indefra mundhulen, hvilket kun kan gøres under bedøvelse. Det er også vigtigt at tjekke hestens kæbeled efter den har haft mundspærre på under bedøvelse, da tindingeknoglen kan rotere pga. mundspærren, og ikke altid roterer tilbage, hvilket kan skabe ændringer i bevægelsesmønstret, og endda i nogle tilfælde være starten på en kedelig headshakerperiode. Det kan være ret nemt at rette, hvis det er en ren biomekanisk forandring.

10

LOGIC

HESTEPÆREOPSAMLER

FÅ STYR PÅ LORTET...

- OPSAMLER HESTEPÆRER 10-15 GANGE HURTIGERE
- GIVER DIG MERE TID TIL DIN HEST
- KAN OGSÅ BRUGES TIL BLADE, AFFALD OG FEJNING
- SOLID, ENGLSK KVALITET

SPECIALTILBUD
for Ridehestens abonnenter
ved bestilling i juli måned

32.000,-
ekskl. moms

DU SPARER KR. 6.735,-

LOGIC PROSWEEP MSP HESTEMØGOPSAMLER

Det er superlet at holde sin hestefold ren med en Prosweep hestepæreopsamler. Har du få heste er det let klaret med en greb og en trillebør. Har du flere heste, gør en Logic Prosweep MSP hestemøgopsamler arbejdet hurtigt, mens du sidder på din ATV.

I forhold til manuel opsamling er det 10-15 gange så hurtigt at køre med en Logic Prosweep MSP, så du får meget mere tid med din hest. Og samtidig får du en flottere fold at se på. Logic Prosweep kan også bruges til fejning af pladser, opsamling af blade og affald, rengøring for mindre kviste etc.

RØDKILDEATV
www.roedkilde.com • Tlf. 50 26 26 26

NORMALPRIS KR. 38.735,- ekskl. moms
Oplys dit Ridehesten abonnementsnr. og **SPAR KR. 6.735,-**